

Urfolken i Chocó är välorganiserade och motsätter sig exploateringen av naturresurserna på sitt territorium. Foto: Karin Ekholm

Styrka i korselden

I Colombia befinner sig urfolken i korselden mellan gerilla, paramilitär och säkerhetsstyrkor. Urfolkens traditionella territorier är rika på naturresurser och strategiskt viktiga för konfliktens aktörer som ofta kränker befolkningens rättigheter. Men den nationella rörelsen är stark och urfolken vägrar acceptera diskrimineringen och våldet.

Den 14 oktober förra året ockuperades MR-ombudsmannens kontor i Quibdó, provinshuvudstad i Chocó, Colombias fattigaste landsdel. Ockupanterna var representanter för de olika urfolk som lever i Chocó: embera, chamí, tule, wounaan och katio. Män, kvinnor och barn tog över byggnaden i en fredlig protest mot de kränkningar urfolken i Chocó och resten av Colombia utsatt för. "Ni kan inte tysta oss. Tystar ni en röst kommer tusentals röster skrika ännu högre!" löd texten på ett av plakaten som syftade på de många människor som har fått sätta livet till i kampen för urfolkens rättigheter i Colombia.

Det som hände i Chocó var ingen isolerad händelse utan ingick i en nationell mobilisering under oktober månad, där landets urfolk ville uppmana den colombianska regeringen att ta hänsyn till grundlagen, de mänskliga rättigheterna och övriga lagar och normer som är tänkta att skydda urfolken. Målet var en direktdialog med president Alvaro Uribe för att uppmärksamma honom på de kränkningar som urfolken i Colombia dagligen utsätts för. Men istället för dialog ledde de landsomfattande protesterna till våld från kravallpolisen och Uribe själv anklagade urfolksrörelsen för att vara infiltrerad av gerillagrupperna Farc.

Fyra procent av befolkningen

I Colombia finns åttiosju olika urfolk spridda över stora delar av landet. Totalt utgör de cirka fyra procent av befolkningen. Störst koncentration av ursprungsbefolkning finns i landets sydvästra delar, vid den norra gränsen mot Venezuela och i Amazonas. De flesta urfolkssamhällen tillhör ett reservat, en sociopolitisk

och legal enhet med speciell status i Colombia. Reservaten består av ett eller flera samhällen som har kollektiv äganderätt till marken och inom dess gränser utövar egen administration och juridisk kontroll. Allt väl på pappret med andra ord, men verkligheten ser mörkare ut.

Urfolken i Colombia har alltid hävdad sin neutralitet i den över fyrtio år gamla konflikten mellan gerillor, paramilitär och staten. Men denna ståndpunkt har sällan respekterats. Istället har samtliga parter i konflikten hotat, trakasserat, tvångsfördrivit och mördat urfolken. I hela landet pressas urfolken mot sin vilja in i konflikten. Såväl gerilla, som paramilitärer och säkerhetsstyrkorna använder sig av civila som informanter och tvingar dem att bistå med olika former av stöd till trupperna. Något som självklart utsätter dessa personer för enorma risker att senare utsättas för hot och våld av den motsatta parten. Den fjärde februari i år torterade och avrättade Farc sjutton personer från folkgruppen awá i Nariño i sydvästra Colombia med motiveringen att de hade bistått armétrupperna i området. Några dagar senare dödades ytterligare tio som hade lyckats fly från den tidigare massakern. Sedan Alvaro Uribe kom till makten 2002 har nära 1 300 personer från ursprungsbefolkningen dödats, vilket är en kraftig överrepresentation jämfört med dessas andel av landets totala befolkning.

Konflikt om mark

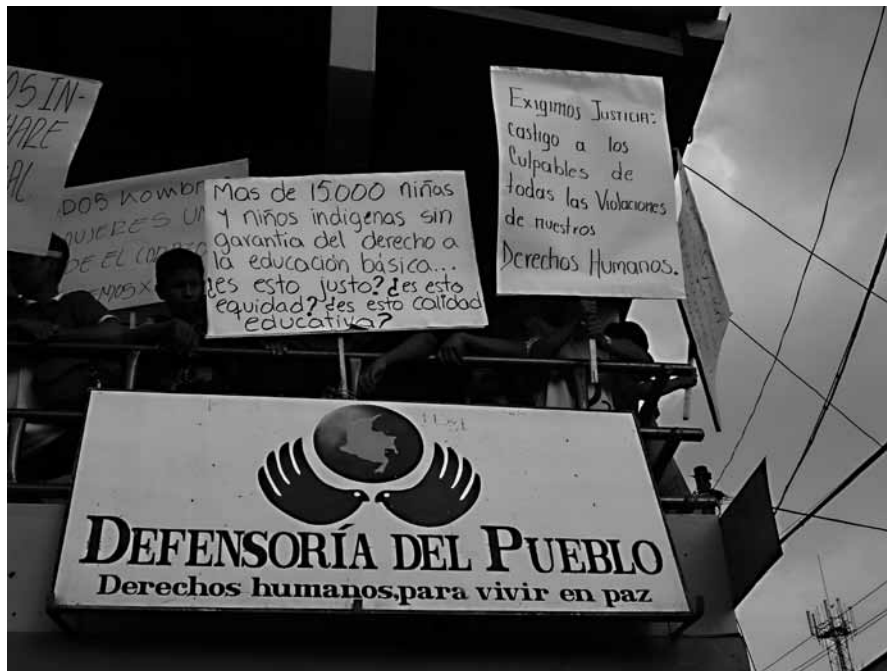
Colombia är det enda latinamerikanska landet som valt att inte underteckna FN:s deklaration om ursprungsfolkens rättigheter som antogs i september 2007. Denna ger urfolken utökade rättigheter och stärkt autonomi över sitt territorium och ett under-tecknande skulle därmed kunna hota en del av de gigantiska exploateringsprojekt som planeras i urfolkens reservat. Konflikten i Colombia har sedan starten handlat om mark och kontrollen över denna. De områden där urfolken lever är intressanta för många utomstående aktörer. Många gånger sammanfaller viktiga områden för kokaodling och vapensmuggling med de marker staten och privata företag har ögonen på tack vare de stora naturrikedomar som finns där. Olja, ädelträd, guld, platina och vatten är exempel på de mest eftertraktade rikedomarna och de storskaliga utvinningsprojekten är många.

Luis Fernando Arias är generalsekreterare i ONIC, urfolkens centralorganisation i Colombia. I april var han i Europa för att uppmärksamma bland annat svenska organisationer på vikten av att utöva påtryckningar i EU för att stoppa frihandelsavtalet mellan EU och Colombia. Han berättar att landets konflikt framför allt utspelar sig på urfolkens mark:

– Regeringen säger att säkerhetsstyrkornas uppgift är att bekämpa gerillan men det händer även att mili-

Byn Chanó vid Bojayáfloden i Chocó. Urfolken bor ofta långt upp på bifloderna där djungeln är tät. Detta gör dem mer utsatta för gerillorna som ofta tvingar dem att ställa upp som informanter och liknande. Foto: Emma Sjöblom

Ockupationen av MR-ombudsmannens kontor i Quibdó. Asociación Orewa krävde bland annat bättre utbildning och sjukvård för ursprungsbefolkningen i Chocó. Foto: Karin Ekholm

tären anländer tillsammans med privata företag som vill åt naturresurserna på ursprungsfolkens territorium. Vi är inte emot utveckling och framsteg men när ett storskaligt projekt påverkar våra samhällen och människors överlevnadsförmåga måste vi säga ifrån.

Ej konsulterade

I december 2008 anländer geologer från det multinationella gruvföretaget Muriel Mining till ett område i gränstrakterna mellan Antioquia och Chocó. Företagets anställda eskorteras av armésoldater. Muriel Mining har fått ett trettioårigt kontrakt av den colombianska regeringen för att exploatera 16 000 hektar. Av detta är 11 000 hektar territorier som tillhör urfolken och afrocolombianerna som bor i området. Dock har det lagstadgade kravet på att i förväg konsultera de boende i området inte uppfyllts av företaget. Bland annat har inte hela befolkningen informerats och enligt vittnesmål har tvivelaktiga metoder såsom mutor använts för att få personer från reservaten att skriva under avtal mellan företaget och emberafolket. I början av året genomförde embera i norra Chocó och Antioquia en massprotest mot gruvföretaget. 700 personer vandrade ut ur sina samhällen och samlades på den plats där företaget och militären slagit läger. Där installerade man sig och meddelade att man ämnade stanna tills företaget lämnat området. I slutet av februari drog Muriel Mining sig undan tillsammans

med militären.

– Intrånget av företag och väpnade aktörer i våra reservat får många konsekvenser, säger Fernando Arias. Förutom stor rädsla hos människorna leder detta även till sociala, andliga, kulturella och miljömässiga skador som är svåra att reparera. För oss är exploatering av naturens resurser detsamma som att suga blodet ur vår moder. Om vi urfolk tillåter utsugningen kommer vi att straffas. Därför måste vi kämpa mot de storskaliga projekten och mot konflikten.

I Quibdó var förhandlingsviljan större än i den centrala regeringen. Dagen efter ockupationen började samtalen mellan den regionala urfolksorganisationen Asociación Orewa och lokala politiker. Kraven Orewa ställde handlade bland annat om förbättrad sjukvård och skola för reservatens barn. Efter en knapp vecka hade man nått en överenskommelse som skrevs under på trottoaren framför MR-ombudsmannens kontor.

På frågan om man var nöjda med överenskommelsen svarade Jorge Cárdenas, medlem av Orewas styrelse:

– Om de lyckas uppfylla löftena som finns i dokumentet, då blir vi nöjda.

Karin Ekholm
Fredsobservatör 2007-2009 för Kristna
Fredsrörelsen i Colombia